

Нинослав Станојловић¹, проф. историје

Јагодина

Србија

Никола Тошић Малешевић, Сокобања и сокобањски крај у рајовима од 1876. до 2001. године, 2. допуњено издање, Удружење српских ратних добровољаца и ратника ратова 1804–2001, њихових потомака и поштовалаца „Хајдук Вељко”, Сокобања • А&М Филмска аудио-видео продукција, Звечан, 2022, 337 стр.

Леополд Ранке, велики немачки историчар и утемељивач научне историографије, аутор гласовите *Српске револуције*, још пре два века установио је циљ историографског деловања, који са собом носи квалификације научности и који гласи – *Покажи једноставно, како је доиста било*. Ово подразумева искрену намеру историчара да реално спозна и прикаже прошла збивања, како би рекао (и написао) староримски историк Корнелије Тацит – *без мржње и њисирасности*. То је немогуће без стручно-емпиријског знања и научно-историјске методологије, а прави пример таквог чињења је студија посвећена Сокобањи и околини у ратним дешањима од 1876. до 2001. године.

У јесен 2018. године промовисано је у Сокобањи прво издање ове вредне књиге, под горњим насловом, аутора Николе Тошића Малешевића (1984), младог и етаблираног историчара, страственог посвећеника и истраживача богате прошлости поменутог дела Србије. Овај врсни војни историчар, своју велику стручну ерудицију и знање научно-историјске методологије, успешно је пренео међу корице, ове прикладно дизајниране и солидно одштампане књиге, у тиражу од 200 примерака. Четири године касније појавило се и друго допуњено издање ове публикације, у тиражу од 500 примерака.

Методолошки гледано ово дело мастер историчара Тошића Малешевића, посвећено војној историји Сокобање и околине у 19. и 20. веку, спада у жанр документарне синтетичке монографије. Иако овакве студије због своје документарне форме, која подразумева сажимање хронолошких и проблемских података, повесничарима не остављају пуно простора за креативност, аутор је успео да сатка занимљиво штиво, онако филигрански прецизно, користећи објављену и необјављену архивску грађу, углавном из београдског Војног архива и

¹ stenakamen@gmail.com; Ninoslav Stanojlović, Jagodina, Serbia

Историјског архива Ниш, обogaћену и казивањима савременика догађаја, који се описују, као и релевантну литературу, на задату тему.

Књига има око 340 страница и подељена је на десетак поглавља. Написана је веома прегледно, тако да и читалац лаик, може одмах на почетку, да брзо ухвати нит приче, која га везује до краја. Реченице су смислене и писмене, а језик и стил допадљиви, док су закључци проицљиви и логички, утемељени на солидној изворној подлози и добро проученој литератури.

Све почиње „Предговором другом, допуњеном издању” (стр. 5–6), потом „Уводом” (стр. 7–10), где се педантно износе сви географски, етнографски и историографски подаци везани за сокобањски крај до почетка српско-турских ратова 1876–1878. године. Наставља се прегледним поглављем „Српско-турски ратови (1876–1878. године)” (стр. 11–30) и „Српско-бугарски-рат (1885–1886. године)” (стр. 31–36), где се прецизно износе подаци о узроцима ратова, војним операцијама, мировним конференцијама, као и о учешћу народа сокобањског краја у поменутиим ратним сукобима.

Следеће поглавље насловљено је „Време великих ратова (1912–1918. године)” (стр. 37–83), и у њему аутор сагледава како опште прилике, које су довеле до Првог, односно Другог балканског рата (1912–1913. године), тако и приказује одлучујуће битке у овим ратовима, такође износећи и документовану причу о војницима из Сокобање и околине у њима. Посебно треба истаћи приказ Првог светског рата у овој студији, нарочито онај део који говори о окупацији Сокобањског среза, од стране зликовачке бугарске солдатеске, која је начинила бројне злочине у овој крају. Опсежни описи појединих бугарских недела над покореним цивилним становништвом овог краја, уз прецизно навођење имена жртава, дају овим редовима посебан значај.

Најопширније поглавље носи назив „Други светски рат (1941–1945. године)” (стр. 84–243) и садржи све релевантне чињенице о почетку, току и крају рата на овим просторима, указујући на окупацију, колаборацију, формирање и деловање Озренског партизанског одреда, пре свега, али и других војних формација, насталих у овом времену, на територији Сокобање и околине. Исто се завршава, након обиља фактографског материјала вешто укомпонованог у уверљиву причу, ослобођењем сокобањског рата у последњим ратним операцијама 1944–1945. године.

Поглавље „Ратови за југословенско наслеђе (1991–2001. године)” (стр. 244–270) указује на дешавања из наше скорије прошлости и базирано је на, углавном, публицистичкој литератури, остављајући простор будућим генерацијама историчара да, након одређене временске дистанце, свеобухватније сагледају овај период, уз прилежнију консултацију са оригиналном грађом.

Последња глава овог узорне монографије „Спискови страдалих из сокобањске општине у ратовима од 1876. до 2001. године” (стр. 271–318), успешно заокружује ауторове напоре да одговори на историографски изазов и прикаже персонално све погинуле и умрле војнике са датих простора у поменутиим ратовима.

На крају књиге дати су спискови грађе и литературе, кратка ауторова биографија и интегрална рецензија (стр. 319–337).

Издање ове публикације финансијски је омогућило Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања Републике Србије.

Из свега напред изнетог, закључујемо да је документарна студија Николе Тошића Малешевића посвећена Сокобањи и околини у ратовима од 1876. до 2001. године, у потпуности одговорила уложеном напору аутора и да представља значајан прилог како проучавању једног сегмента локалне историје, тако даје и допринос изучавању ратне историје Србије. Самим тиме обогатила је актуелну српску историографију.